

Gizarte erantzukizuna UPV/EHU

**AMAIA MASEDA
IRATXE AMIANO
JASONE ASTOLA**

EHUko Gizarte Erantzukizun eta Unibertsitate
Hedakuntzako errektoreordea
EHUko Gizarte Erantzukizuneko zuzendaria
EHUko Berdintasunerako zuzendaria

Sarrera

UPV/EHUK erakundearen alderdi guztietan gizarte erantzukizuna barneratzeaz arduratzen den Gizarte Erantzukizun eta Unibertsitate Hedakuntzako Errektoreordetza dauka. Horrek erakundearen maila guztietan konpromisoa hartzen dela eta kontzeptua ulertzen dela esan nahi du. Hasierako ahaleginetan, kontzientziazioa sortzea funtsezkoa da; horregatik, Errektoreordetzaren oinarritzko zeregina gizarte erantzukizunaren alderdiak ulertzea da, printzipioak, funtsezko gaiak eta arazoak barne.

Konpromisoak eta ulermenak erakundearen goretetik hasi behar luke. Gizarte erantzukizunak erakundearentzat izan ditzakeen onurak ulertzea oso garrantzitsua izan daiteke erakundeko buruen konpromisoa lortzeko. Horregatik, ahaleginak egin beharko lirateke erakundeko buruek gizarte erantzukizunak dakartzan ondorioak eta onurak ondo uler ditzaten.

Hori guztia genero berdintasunaren eta ekonomia eta gizarte garapenaren artean lotura positiboa dagoela ahaztu

gabe, izan ere, horregatik da genero berdintasuna Milurteko Garapen Helburuetako bat. Hori dela eta, UPV/EHU-ko gizarte erantzukizunaren definizioaren barnean sartzen da erakundearen jardueretan emakumeen eta gizonen berdintasuna sustatzea eta defendatzea.

Gizarte erantzukizunaren jatorria

Gizarte erantzukizunaren (GE) jatorria enpresa munduan kokatu behar da. Enpresa estatubatuarrak izan ziren kontzeptu hori aplikatu zuten lehenak. Gizarte erantzukizuna enpresen negozioak gidatzeko modua da, beren jardueren alderdi guztiek bezeroengan, langileengan, akziodunengan, tokiko komunitateengan, ingurumenean eta, oro har, gizartean dituzten eraginak kontuan hartzen dituen.

Enpresen Gizarte Erantzukizunari (EGE) buruzko Adituen Foroak¹ adierazten du *enpresen gizarte erantzukizuna ez dela indarreko lege betebeharrak hertsiki betetzea bakarrik, baizik eta enpresek beren gobernuan, kudeaketan eta estrategian gizarteko, laneko eta ingurumeneko kezkei buruzko politikak eta prozedurak beren borondatez sartzeara, eta baita beren interes taldeekiko harremanaren eta elkarrizketa gardenaren ondorioz sortzen diren giza eskubideak errespetatzea ere, modu horretan beren ekintzetatik sortzen diren ondorio eta eraginaren erantzukizuna beren gain hartuz.*

Gizarte erantzukizuna pixkanaka protagonismoa hartzen ari da, mundu mailako erakundeak, eta beren alderdi interesdunak, gizartearekiko jarrera erantzulea izatearen beharrei eta horrek dakartzan onurei buruz kontzientziatzen ari diren heinean.

Enpresa kudeaketaren ereduak jasandako aldaketa horrek enpresa mota guztiei eragiten die, bai pribatuei bai publikoei. Herritarrak, sistemarengan zuten konfiantza galtzarekin batera, gero eta zorrotzagoak dira eta informazioa gero eta gardenagoa izan dadila eta enpresen jarduerari buruzko informazio garrantzitsua zuzenean eskuratzeko aukera izan de-

zatela eskatzen dute. Eskakizun mailaren gorakada horrek administrazio publikoei ere eragiten die, funts publikoen kudeatzaileak direlako. Ildo horretatik, gobernu erantzulearen etengabeko hobekuntza beharrezkoa da enpresa publikoetan eta pribatuetan, gardentasunarekin eta kudeaketa erantzulearekin zerikusia duten arazoak neurri berean gertatzen baitira bi esparruetan.

Erakunde publikoen kasuan, gainera, horien izaerari atxikita dagoen betebeharra da, publikoak direlako eta beren gizarte osoaren onuraren alde lan egiteko sortuta daudelako.

Gobernu erantzulearen politikak enpresa guztiei aplikatu behar litzaizkieke etorkizunean, eta administrazio publikoek aitzindari eginkizuna bete behar dute, gainontzeko enpresen eredu gisa jokatzuz. Gobernuak, aldaketak sustatzeko eta sisteman hobekuntzak ezartzeko duen gaitasunari esker, bere erakundeen bitartez sektore pribatuarentzako jardunbide egokien eredu gisa jokatzeko aukera dauka.

Gizarte erantzukizuna eta unibertsitateak

Unibertsitateen kasuan, gizarte erantzukizuna erronka bat da. Izan ere, kontzeptu horrek ondorengo dakar berarekin: goi mailako hezkuntza zentroek, profesional onez gain, beste arazoekiko sentikorrek eta beren herrialdearen garapenarekin eta zaugarrienen gizarteratzearekin konprometitua ere prestatzeko konpromisoa hartu behar dute. Horrez gain, profesional horiek gogotsuak eta sortzaileak izan behar dute beren lanbidea gauzatzean, eta beren komunitatearen garapen parte-hartzailea sustatu behar dute.

Jakina zen unibertsitateek ezin zutela enpresa askok azken urteetan egin duten gizarte erantzukizunari buruzko hausnarketatik kanpo gelditu, ez unibertsitateak ere erakundeak direlako soilik, baizik eta baita enpresetan lan egingo duten etorkizuneko profesionalak, giza eskubideak demokratikoki sustatu behar izango dituzten herritarrak eta gure mundu globalizatuan ongizate komuna beren esku izango duten

etorkizuneko funtzionarioak prestatzea dagokielako ere. Horregatik, gaur egun, gero eta unibertsitate gehiagok sustatu eta praktikan jarri nahi dute unibertsitateen gizarte erantzukizuna (UGE).

Enpresen munduan gertatu zen moduan, «gizarte erantzukizuna» kontzeptuaren agerpenak eta aplikazioak ez dakar unibertsitatean gizartearekiko erantzuleak diren jardueri hasiera ematea, erakunde batzuek zerikusia duten ekimenak martxan jarri dituztela baizik, bereziki, ingurumen iraunkortasunaren esparruan. Une honetan martxan dauden azterketetako datuen arabera², Espainiako 77 unibertsitateetatik 19k gizarte erantzukizuna (GE) bere horretan gauzatzen dutela adierazi dute. Dena den, beste askok gizarte erantzukizuneko praktikak gauzatzen dituzte, esaterako, elkartasun programak, minusbaliatuentzako laguntzak, ingurumenaren zainketa, etab., baina ez dituzte gizarte erantzukizuneko jardueratzat hartzen.

Gizarte erantzukizuna lantzerakoan, unibertsitateak hiru harreman izan beharko ditu kontuan:

- Unibertsitatearen eta gizartearen arteko harremana: unibertsitateak bere erabakiek eta jarduerak gizartean duten eragina ulertu beharko luke. Unibertsitateak gizarteak eragin horiekin lotuta unibertsitatearengandik espero dituen jokabideak ulertu beharko lituzke. Hori funtsezko gaiak eta gizarte erantzukizuneko arazoak kontuan hartuta egin beharko litzateke. Ildo horretatik, unibertsitateetako gizarte kontseiluek gizarte erantzukizunarekin zerikusia duten ekintzak praktikan jartzean betetzen duten zeregin garrantzitsua nabarmendu behar da. Beraz, Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitateko Gizarte Kontseilua da euskal gizarteak Unibertsitatean parte hartzea bermatzen duen unibertsitateko gobernu organoa.
- Unibertsitatearen eta alderdi interesdunen artekoa: unibertsitateak bere alderdi interesdun ezberdinak zein diren jakin beharko luke. Unibertsitatearen erabakiek eta

jarduerak eragin potentzialak eta benetakoak izan ditzakete norbanako eta erakunde horiengan. Eragin potentzial edo benetako horiek erakundeek edo pertsonak beren burua alderdi interesduntzat hartzera bultzatzen dituen interesaren oinarria dira. Eta, azkenik;

- Alderdi interesdunen eta gizartearen artekoa: unibertsitateak kontuan izan beharko lituzke, alde batetik, erakundearen eragina jasaten duten alderdi interesdunen interesen arteko harremana eta, bestetik, gizartearen itxaropenak. Alderdi interesdunak gizarteko zati badira ere, gizartearen asmoekin bat ez datozen interesak izan ditzakete. Alderdi interesdunek unibertsitatearekiko interes espezifikoa dituzte, eta horiek gizarteak edozein gairekiko portaera erantzule gisa hartu behar denari buruz dituen itxaropenekiko ezberdinak izan daitezke. Adibidez, ikasleek prestakuntza eguneratua jasotzeko duten interesa eta gizarteak baliabide publikoak ondo kudeatzeko duen interesa gai beraren ikuspuntu ezberdinak izan daitezke.

Erakunde batek, bere gizarte erantzukizuna aztertzerakoan, hiru harremanak kontuan hartu beharko ditu. Baliteke unibertsitateak, bere alderdi interesdunek eta gizarteak ikuspuntu ezberdinak izatea, beren helburuak ezberdinak direlako.

Horri dagokionez, funtsezkoa da kontuan hartzea unibertsitatearen zeregina ez dela estatua edo garapenerako GKEak ordeztzea, baizik eta *goi mailako prestakuntza integralean* duen zeregina gero eta hobeto hartzea bere gain, *helburu etikoekin eta bere komunitatearen garapen iraunkorraren alde eginez*. Nahitaezkoa izango da unibertsitatearen eta kanpoko komunitatearen arteko harremana ez izatea aldebakarreko dohaintza, proiektzioa eta laguntza; alderantziz, beharrezkoa da *elkarte* gisa jokatzeko eta *ikaskuntza komunitatea* sortzea (kanpoko bazkideek unibertsitateari bere akademia eta hezkuntza zeregina betetzen lagundu behar diote). Gizarte erantzukizuna atzeraelikadura prozesua barne hartzen duen kudeaketa estrategia dela ulertu behar dugu.

Gizarte erantzukizuna eta garapen iraunkorra

Gizarte erantzukizunaren funtsezko ezaugarria erakundeek beren erabakiak hartzerakoan gizarte eta ingurumen ardurak kontuan hartzeko eta beren erabakiek eta jarduerak gizartean eta ingurumenean duten eragina beren gain hartzeko duten gogoia bada, gizarte erantzukizunaren xede garrantzitsuenetakoa garapen iraunkorrari³ laguntzea dela esan dezakegu. Garapen iraunkorra bizi kalitatearekin, osasunarekin eta oparotasunarekin zerikusia duten xedeak gizarte zuzentasunez betetzea da, lurra bizitzari bere aniztasun guztiarekin eusteko duen gaitasunari bere horretan eutsiz. Gizarte, ekonomia eta ingurumen helburu horiek bata bestearen menpe daude eta elkarri indarra ematen diote. Garapen iraunkorra gizarte osoaren itxaropen handienak adierazteko bidetzat har daiteke.

Batzuetan gizarte erantzukizuna eta garapen iraunkorra terminoak trukatu egiten badira ere, eta nahiz eta horien arteko harremana hurbilekoa izan, kontzeptu ezberdinak dira.

Garapen iraunkorra onarpen handia duen kontzeptua eta 1987ko Ingurumenari eta Garapenari buruzko Munduko Batzordearen *Gure Etorkizun Komuna* (*Our Common Future*) argitalpenaren ondorioz nazioarteko aintzatespena jaso zuen helburu nagusia da. Garapen iraunkorraren oinarria gizartearen beharrak asetzea da, planetaren muga ekologikoak errespetatuz eta etorkizuneko belaunaldiak beren beharrak asetzeko izango duten gaitasuna arriskuan jarri gabe. Garapen iraunkorrak bata bestearen menpe dauden hiru dimentsio ditu (ekonomikoa, gizartekoa eta ingurumenekoa); esaterako, pobreziarekin amaitu ahal izateko ingurumena eta gizarte zuzentasuna babestu behar dira. Nazioarteko hainbat forotan azpimarratu izan da helburu horien garrantzia, adibidez, 1992ko Nazio Batuen Ingurumenari eta Garapenari buruzko Biltzarrean eta 2002ko Garapen Iraunkorrari buruzko Munduko Goi Bileran.

Gizarte erantzukizunaren interes gunea erakundeak da eta erakunde batek gizartearekiko eta ingurumenarekiko di-

tuen erantzukizunak barne hartzen ditu. Garapen iraunkor-
 rarak pertsona guztien ekonomia, gizarte eta ingurumen hel-
 buruei egiten die erreferentzia, horregatik, modu erantzulean
 jardun nahi duten erakundeek kontuan hartu behar dituz-
 ten gizartearen itxaropen guztiak laburbiltzeko modua dela
 esan daiteke. Beraz, gizartearekiko erantzulea den erakunde
 baten helburu orokorrak garapen iraunkorraren alde egitea
 izan beharko luke.

Unibertsitate sektorean garapen iraunkorra sustatzeko
 hainbat ekimen nazional eta nazioarteko daude, trukeak
 egiteko eta ikasteko baliagarriak izan daitezkeenak. Adibi-
 dez, nazioartean ondorengoak daude: Global Higher Edu-
 cation for Sustainability Partnership (Unesco, Unibertsitateen
 Nazioarteko Elkarte, University Leaders for a Sustainable
 Future), Unescok koordinatutako Garapen Iraunkorrerako
 Hezkuntzaren Hamarkada ekimena, GUNI (Global Univer-
 sity Partnership for Innovation), Copernicus Campus (Eu-
 ropa), European Academy for Business in Society (EABIS),
 Environmental Association of Universities and Colleges
 (EAUC). Nazio mailan, CRUEk garapen iraunkorrari eta
 ingurumen kalitateari buruzko lan talde bat dauka, eta hain-
 bat unibertsitatek, esaterako Kataluniako Unibertsitate Po-
 liteknikoak, ESADEk edo Santiagoko Unibertsitateak, jar-
 dunbide egokiak gauzatu dituzte gizarte erantzukizunaren
 esparruan.

Enpresen Gizarte Erantzukizuneko tresna arauemaileak

Nazioarteko ekimenez gain (LANEren funtsezko hitzar-
 menak, Europar Batasunaren Liburu Berdea, etab.), hainbat
 erakundek gizarte erantzukizunarekin zerikusia duten por-
 taera kodeak edo arau independenteak proposatu dituzte.
 Dena den, edozein ingurune kulturaletan edo herrialdetan
 aplikatu daitezkeen arauak egiteak dakarren konplexutasunak
 eztabaida handiak sorrarazi ditu.

Dauden portaera kode guztien artean, ondorengoak azpimarratu behar dira:

- SA 8000, SAIk egindakoa (Social Accountability International).
- ISO 26000, ISOk egindakoa (International Organization for Standardization).
- Etika. Enpresen Gizarte Erantzukizuna Kudeatzeko Sistema.
- GRI iraunkortasun memoriak.

Tresna horien artean, unibertsitate munduan zabalduena GRIk iraunkortasun memoriak egiteko emandako metodologia da. GRI 1997an sortu zen CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) gobernuz kanpoko erakunde estatubatuarraren eta NBIPen (Nazio Batuen Ingurumen Programa) arteko ekimen gisa, iraunkortasun memoriaren kalitatea, zorroztasuna eta erabilgarritasuna sustatzeko asmoz. Ekimen horrek enpresen, irabazi asmorik gabeko aholku erakundeen, ikuskaritzen, inbertsio elkartean edo sindikatuetakoa ordezkarien babesa eta konpromisoa jasotu du, beste askoren artean. Guztien artean, memoriak egiteko gida bateratu bati buruzko adostasuna lortzeko lan egin dute, mundu guztian onartua izan dadin.

Hainbat unibertsitatek, Bartzelonako Unibertsitate Autonomoak edo Santiagoko Unibertsitateak esaterako, beren Gizarte Erantzukizunerako Memorien bitartez, GRIren metodologia barnerratu dute informazioaren eta adierazleen tratamenduan, beren kudeaketa sistema hobetzeko tresna gisa.

UPV/EHUko Gizarte Erantzukizun eta Unibertsitate Hedakuntzako Errektoreordetza

Aurreko orrialdeetan aipatutakoarekin bat etorritik, UPV/EHUK Erantzukizun eta Unibertsitate Hedakuntzako Errektoreordetza dauka. Errektoreordetza horren bidez, garapen iraunkorra bultzatu nahi du Unibertsitatean, bertako gizarte, ekonomia eta ingurumen alderdiak kontuan hartuta.

Horretarako, lana hainbat eremutan banatzen du: gizartearekiko harremanetik hasi eta iraunkortasuneraino, garapenerako lankidetzak, borondatezko lana eta balioen hezkuntza bezalako eremuetatik igarota. Hori guztia emakumeen eta gizonen arteko berdintasunaren ikuspuntutik zehazten du.

Jarduketa ardatzak

Unibertsitateak lantzen dituen gizartearekiko kudeaketa erantzulearen 4 ardatzak ondorengoak dira:

- Gizartearekiko erantzulea den erakundearen kudeaketa, ondokoei dagokienez: laneko giroa, giza baliabideak, barneko prozesu demokratikoak eta ingurumenaren zainketa.
- Gizartearekiko erantzulea den prestakuntza akademikoaren eta pedagogiaren kudeaketa, ondorengoei dagokienez: gaiak, curriculumaren antolamendua eta metodologia didaktikoak.
- Ikasgelatik sustatutako jakintzaren eta ikerketaren ekoizpenaren eta hedapenaren gizartearekiko erantzulea den kudeaketa.

Komunitateko giza garapen iraunkorrean izandako parte-hartzearen gizartearekiko erantzulea den kudeaketa.

- Unibertsitatean garapen iraunkorra sustatzeaz eta Unibertsitateak sortzen dituen eraginak gutxitzeaz arduratzen da. Hauek dira eragin horietako batzuk:
 - Eraginak erakundearen funtzionamenduan: Unibertsitateko kideengan eta ingurumenean.
 - Hezkuntza eraginak: prestakuntzan, baita etika profesionalean eta gizarte eginkizunean ere.
 - Eraginak jakintzan: jakintzarako eta zientziaren aurrerapenerako irisgarritasunean, ikerketen helburu diren arazoek aukeraketan eragiten du.
 - Gizarte eraginak: gizarteko erreferentzia eta eragilea delako.

Estrategiaren oinarria Unibertsitatea dagoeneko egiten ari dena identifikatzea, indartzea eta irudikatzea da. Gizarte

erantzukizunak barne hartzen dituen jardunbideek ohikoak izan behar dute UPV/EHUrentzat, erakunde gisa, eta Unibertsitateko kide diren pertsona guztientzat, pertsona gisa.

Horretarako hainbat ekintzari ekiten zaie:

- Kudeaketaren arduradunek konpromiso esplizituak hartzen dituzte, esaterako, garapenerako lankidetzari dagozkion Unibertsitateen Jokabide Kodeari atxikitzea.
- Unibertsitateko kideak dagozkion erabakietan eta gardentasunean parte hartzera bultzatzen dira. Komunikazio eta informazio kanalak argi ezartzen dira, Unibertsitateko kideek gobernu taldearen jarduketaren gaineko beharrezko kontrola gauzatu ahal izan dezaten, iraunkortasunari dagokionez.
- Baliabideak ingurumena gehiago errespetatuz erabil daitezela lortzeko jarraibideak ezartzen dira, esaterako: energia berriztagarrien erabilera edo hondakinen kudeaketaren hobekuntza.
- Elkartasun politikak hobetzen dira.
- Funtsezkoa da Unibertsitateko kideen ekimenak babes-tea, elkartasunari, ingurumenarekiko erantzukizunari eta bakearen kulturari buruzko jardunaldiak eta eztabaidak egiten direnean.
- Unibertsitateko kide guztiek eta gizarteak Unibertsitatean hartzen diren erabakietan parte hartzea errazten duten egiturak sortzen dira prozesu parte-hartzaileen bidez, adibidez, UPV/EHUko Lankidetzaren Kontseilua edo Iraunkortasunerako Ibilbide Orria.

Ikus dezakegun moduan, Unibertsitatean gizarte erantzukizunarekin zerikusia duten ekintzak praktikan jartzeko, hainbat lan eremu garatu behar dira, esaterako:

- Garapenerako lankidetzaren
- Ingurumenaren iraunkortasuna
- Borondatezko lana
- Balioen hezkuntza
- Gizartearekiko harremanak
- Berdintasuna

Berdintasuna UPV/EHUn

Esan denez, emakumeen eta gizonen berdintasuna gizarte-erantzukizunaren definizioan dago UPV/EHUn. Eta hori ziurtatzeko hainbat gauza egin dira.

Dirección para la Igualdad/Berdintasunerako Zuzendaritza UPV/EHuko Gobernu Kontseiluaren erabakiz sortu zen, 2006ko ekainaren 15ean, errektorearen —garai hartan, Juan Ignacio Pérezen— menpeko kide bakarreko kargu akademiko gisa⁴. Hortaz, Zuzendaritza apirilaren 12ko 4/2007 Lege Organikoak —Unibertsitateen Lege Organikoa aldatzeko Lege Organikoak— Espainiako unibertsitateak berdintasun unitateak⁵ sortzera premiatu baino lehen sortu zen. UPV/EHU emakume eta gizonen berdintasun printzipioarekin erlazionatutako eginkizunak garatzeaz arduratzen den organo bat sortu duten Estatuko lehen⁶ unibertsitateen artean dago.

Gobernu aldaketaren ondoren, eta Iñaki Goirizelaia buru duen gaur egungo errektoretza taldearen zuzendaritzapean, UPV/EHuko errektoreak 2009ko urtarrilaren 26an emandako erabakiak, Zuzendaritza Kontseiluaren funtzionamendu arloak egituratu eta zehazteari eta eskumenak eskuordetzeari buruzkoak, Zuzendaritza Gizarte Erantzukizun eta Unibertsitate Hedakuntzako Errektoreordetzaren menpeko organo izatera igaroko zela ezarri zuen.

Orduz geroztik, bere egitura sendotuz joan da:

- 2009ko uztailaren 14an argitaratu zen, Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian, 2009ko ekainaren 22ko erabakia⁷, UPV/EHuko Idazkaritza Nagusiarena, UPV/EHuko Berdintasunerako Batzordearen sorrerari eta bere funtzionamendu arautegiari buruzkoa —Batzordea 2009ko urrian eratu zen formalki eta, bertan, UPV/EHuko hiru estamentuak (irakasleak, ikasleak eta AZPko langileak) eta hiru campusak daude ordezkatuta—;
- Urte bereko urrian Gizarte Erantzukizuneko Zuzendaritzarekin partekatutako administrari laguntzaile bat iritsi zen Zuzendaritzara; eta

- 2009ko abenduan berdintasuneko teknikari bat hasi zen lanean⁸.

UPV/EHUko Gobernu Kontseiluaren 2006ko ekainaren 15eko erabaki hark zioen Berdintasunerako Zuzendaritzaren eginkizunak honako hauek zirela:

- Egoeraren diagnostikoa egitea;
- UPV/EHUren barne funtzionamenduan eta kanpora begirako jardueran emakumeen eta gizonen berdintasuna sustatzera zuzendutako neurri zehatz eta eraginkorrrak bilduko dituen plana prestatzea;
- Berdintasun plan horretan jasotako edukien jarraipena eta ebaluazioa egitea; eta
- Arlo honetan agin dakioken beste edozein eginkizun.

Sortu zenetik, Zuzendaritzak ekintza ugari burutu ditu. Ekintza horien helburua Zuzendaritzaren beraren eginkizunak betetzea eta unibertsitate esparruari buruzko lege ezberdinen helburuak gauzatzea izan da. Hainbat esparrutan jardun da:

- Irakaskuntzan (genero ikuspegia duten graduoko eta graduondoko irakasgaien datu bankua);
- Ikerkuntzan (genero ikuspegia duten ikerkuntza proiektuen datu bankua, genero ikuspegia duten graduondoko ikerketa lanak eta doktorego tesiak egiteko deialdiak);
- Ikusgaitasunean (UPV/EHUko emakumeen eta gizonen egoerari buruzko diagnostikoa; une honetan, bigarrena egiten ari dira);
- Hedapenean (UPV/EHU berdintasuna sustatzeko jardunaldiak eta hitzaldiak antolatzeko laguntzen deialdia, martxoaren 8ko jardunaldien antolaketa...);
- Hizkuntzaren erabilera ez sexistan (gidak eta sarrerak prestatzen, interesatuta dauden pertsoneri laguntzeko tresnak ematen...).

Gaur egun, Berdintasunerako Zuzendaritza eta Berdintasunerako Batzordea Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako I. Plana⁹ prestatzen ari dira; eta, bertan, irakaskuntza-

rekin eta ikerkuntzarekin erlazionatutako kontuak aztertuko dira, baita gizarte eta lan harremanei eta horiek gizartean duten hedapenari buruzko erakunde kontuak ere. Asmo deklarazioetan oinarritutako plana izan ez zedin, egin daitekeen plan bat prestatzea erabaki da, ezarritako epean benetan gauza daitezkeen ekintzak izango dituen, dinamikoa, abian jar-tzen denean bertan hobekuntza posibleak ikusgai utziko di-tuena, eta katalizatzailea, lortu nahi den berdintasuna eraiki-tzeko beharrezko oinarriak finkatzeko ahalegina egingo bai-ta. Lehenengo plan hori 2009/2010 ikasturtearen amaiera al-dera onartzea espero da, eta bertan jasotako ekintzak gauza-tzeko ezarri den epea UPV/EHUko egungo zuzendaritza tal-dearen agintaldiarekin batera amaituko da.

Plan hau unibertsitateak emakumeen eta gizonen berdinta-suna modu eraginkorrean ziurtatzeko duen eginkizunari bu-ruz bai Espainiako bai Euskal Herriko legetan dauden manu guztiak biltzen saiatzen da. Lege horietatik UPV/EHUK jaso-zen dituen eginkizunen artean, ondorengoak nabarmendu-ko ditugu:

- «Gizarte eta kulturako desberdintasunak gutxitzen eta gizonezkoen eta emakumeen arteko berdintasuna lor-tzen laguntzea, borondatea eta gaitasuna duten pertsona guztiei unibertsitate heziketara iristeko bidea erraztuz»¹⁰;
- «Androzentrikoa ez den jakintza ekoizten laguntzea, unibertsitateek egoki iritzitako ekintza positiboko neu-riak babestuz, emakumeei unibertsitatean sartzeko bi-dea errazteko eta emakumeak jakintza-arlo guztietan ari-tzea bultzatzeko»¹¹;
- «Jakintza-arlo guztietako irakas-lanean eta ikerketa-la-netan genero-ikuspegia txerta dadin, hizkera ez-sexista erabil dadin, eta emakumeen jakintza eta emakumeek gizadiaren garapenari egindako garapen sozial eta histo-rikoa jaso dadin bermatzea»¹².

Irakaskuntzara mugatuta, manuak argiak dira: UPV/EHUK jakintza transmititu behar du, jakintza ez androzentrikoa; genero ikuspegia txertatu behar du; emakumeen jakintza

eta ekarpena jaso behar du; eta, horretarako, hizkera ez sexista erabili behar du.

Kategoria horiek guztiek azalpen txiki bat behar dute. Jaintza androzentrikoa izan dadila saihesteko —hau da, gizezkoak gizadiaren historiaren erdigune bakar gisa har daitezela—, garrantzitsua da generoaren kategoria analitiko erabiltzea —elementu biologikoan oinarrituta, hots, sexuan, pertsonen eginkizun berezia ematen dien patriarkatuaren kultur eraikuntza hori—. Generoa funtsezko tresna da giza zientziak aztertzeko, edozein ikerlan aberasten baitu, bere diskurtsoa ondorengo analisiaren pean jarritz: nor ari den hizketan —gizezkoa edo emakumezkoa—; nori buruz ari den —aztergaia—; eta norentzat edo zertarako ari den hizketan; horrela, hobeto ulertzen dira testuak, eta horien azpian dauden interesak ikus daitezke.

Kategoria analitiko horrekin egindako ikerketek ondorengoetarako aukera ematen dute: aztertu beharreko gaian emakumeen presentzia edo falta lehenegoratzeko eta, horrela, kontuan hartzen ez dituen diskurtsoaren partzialtasuna agerian uztea. Analisi batean genero erlazioak jasota ez daudenean, aipatzen ez den botere erlazioa dago¹³ eta horren berehalako ondorioa historia faltsutzea da. Hortaz, generoa analisirako kategoria erabilgarri bihurtzen da¹⁴, intereseko gai berriak identifikatzen dituelako, ikerketaren arloan elkar ulertzeko alderdi berriak eskaintzen dituelako eta ikerketari esparru teoriko berria ematen diolako. Esparru horretatik askotan jartzen dira zalantzan naturalizat hartzen diren zenbait eraikuntza¹⁵. Genero ikuspegitik berehala ikusten da hizkuntzaren erabilera sexista dagoen ala ez¹⁶.

Ikerkuntzari dagokionez, esandakoaz gain, Emakumeen eta Gizonen berdintasunerako otsailaren 18ko 4/2005 Eusko Legearen 33.4 artikulua ondorengo gaineratzen du:

Prestakuntza eta ikerketaren aldeko deialdietan, Hezkuntza Administrazioak batik bat honako ezaugarriak betetzen dituzten proiektuak baloratuko ditu:

- a) Proiektuen buru emakumeak izatea, emakumeen ordezkari txikia den ikerketa-eremuetakoak badira.

- b) Ikerketa-taldean emakumeen eta gizonen ordezkariak orekatu izatea.
- c) Emakumeen eta gizonen ezberdintasunarekin eta sexuen arteko hierarkia-harremanarekin zerikusia duten arazoak ulertzen laguntzea.
- d) Ezberdintasunak ezabatzeke eta emakumeen eta gizonen berdintasuna sustatzeko neurriak proposatzea.

Planaren eginkizuna puntu horiek betetzen direla ziurtatzea da. Nolanahi ere, UPV/EHU jada ari da gai horien inguruan lanean, batzuetan legeak atera baino lehen eta, beste batzuetan, Berdintasunerako I. Plana izan aurretik.

Ekimen aitzindarien artean *Emakumeari buruzko Ikerketarako Mintegia* nabarmendu behar da, Teresa del Valle Murga irakaslearen zuzendaritzapean hamarkada bat baino gehiago (1981-1994) martxan egon zena¹⁷. Mintegi emanakor horren helburuetako bat emakumeen egoerari eta errealitateari buruzko ikerketa sustatzea izan zen. Horregatik, 1992/93 eta 1993/94 ikasturteetan «Emakumei eta Genero Sistemiei buruzko Ikerketarako Masterra» antolatu zuen Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultatean, Teresa del Valle Murgak eta Carmen Díez Minteguik zuzenduta.

Ondoren, *Ekimen Feminista / Red de Estudios Feministas y de Género* iritsi zen, talde gisa 2006. urtean sortua, eta UPV/EHUko irakaskuntzan, ikerkuntzan eta administrazio eta zerbitzuetan lan egiten duten pertsonen osatua, bereziki emakumeek. Funtsean, *Ekimen Feminista* emakumeen gaineko jakintza eta jakintza bera eraldatzeko eremu bat zabaltea eta unibertsitatea eta gizartea eraldatzen laguntzea helburu nagusizat zuten mintegi, talde, jardunaldi edo ekimeneetan lan egin zuten edo lanean ari ziren pertsonen bultzatu zuten.

Pertsona horiek egindako lanaren emaitza gisa, egun UPV/EHUk ondorengoak ditu:

- 2001az geroztik berezko titulu bat —emakumeen eta gizonen berdintasunaren gaineko masterra: berdintasunaren eragileak—; 2008/2009 ikasturteaz geroztik unibertsitate master bat —ikasketa feministak eta generokoak—;

- berdintasunari buruzko irakasgaiak edo genero ikuspegiaren dutenak bai graduetan —30 bat Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan; eta 16 Giza Zientzietan— bai graduondokoetan —8 Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan eta 13 Giza Zientzietan—, 57 pertsonak eskaintzen zituztenak Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan eta 20k Giza Zientzietan;
- mintegi iraunkor ezberdinak eta ikasketa feministen eta generokoen sarea¹⁸.

Lortu nahi den berdintasuna ez da irakaskuntzara eta ikerkuntzara mugatzen; aitzitik, Unibertsitateko gizarte eta lan harremanetara ere zabaltzen da. Eginkizunei dagokionez, ondorengoak agertzen dira: langileen lan, prestakuntza eta sustapen baldintzetan bereizkeriarik gerta ez dadin bermatzea; prestakuntza eta sustapena berdintasunean oinarrituta sustatzea; berdintasunaren aurkako ekintzen salaketak tratatzeko protokoloa ezartzea; norberaren bizitza, familia-ko bizitza eta lana bateratzea; edo Unibertsitateak beste enpresa batzuekin dituen harremanetan berdintasuna kon-tuan hartzeko mekanismoak ezartzea.

UPV/EHU jabetzen da bere jarduketek gizartean duten balio sinbolikoaz, eta, beraz, bere gizarte hedapena berdintasunarekin lotzeko ahaleginak egingo ditu —hizkuntzaren erabilera ez sexistaz baliatuta, ekitaldi akademiko guztietan partekotasuna sustatu edo Unibertsitateko organoetan emakumeen eta gizonen arteko presentzia orekatua bultzatu—.

Informazio hori guztia eta UPV/EHUko emakumeen eta gizonen berdintasunarekin erlazionatutako besteren bat interesdunen eskura dago www.berdintasuna.ehu.es webgunean. Horrek UPV/EHU berdintasuna gauzatzeko egiten ari den lana eta jarri duen interesa islatu nahi ditu.

Nolanahi ere, elkarte baten barruan gizarte erantzukizuneko kultura sortzeak denbora asko behar izan dezake. Alabaina, Errektoreordetza ziur dago sistematikoki aritzea eta lehendik dagoen balio eta kulturetan oinarrituta lan egitea dela gizartearekiko elkarte erantzulea lortzeko bidea. ¶

1. EGERi buruzko Adituen Foroa 2005eko martxoaren 17an sortu zen, Lan eta Gizarte Gaietako Ministerioaren ekimenez, hainbat ministeriotako ordezkarien eta enpresa taldeetako, sozietate zibileko erakundeetako eta unibertsitateetako adituen parte-hartzearekin.
2. *Ingeniería y Gestión Responsable (iGR)* ikerketa taldean *gizarte erantzukizunaren arteak Espainiako unibertsitateetan duen egoera* aztertzea helburu duen proiektu bat gauzatzen ari gara.
3. Une honetako beharrak asetzen dituen garapena, etorkizuneko belaunaldiak beren beharrak asetzeko izango duten gaitasuna arriskuan jarri gabe.
4. Eta lehenengo zuzendaria Mertxe Larrañaga Sarriegi izan zen.
5. Ordurako, ordea, Eusko Legebiltzarrak Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako otsailaren 18ko 4/2005 Legea onartuta zuen. Horren arabera, beharrezkoa zen euskal administrazio publikoetan zenbait organo sortzea gizarteko esparru guztietan, baita goi mailako hezkuntzakoan ere (berariaz 33. artikulua aipatua), emakumeen eta gizonen arteko aukera eta tratu berdintasuna sustatu eta bermatzeko.
6. Berdintasunerako Zuzendaritza baino lehenagoko unitateen artean, Madrilgo Unibertsitate Konplutentseko Genero Berdintasunerako Bulegoa, 2004an sortua, eta Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko *Observatori per a la Igualtat*, 2005ean sortua, nabarmentzen dira.
7. Erabaki hori eta Batzordearen osaera honako helbide honetan daude: www.berdintasuna.ehu.es/p234-content/eu/contenidos/informacion/planigualdad_estructura/eu_info/estructura.html (azken kontsulta 2010eko martxoaren 30ean egin zen).
8. Webgunean ikus daiteke egitura: www.berdintasuna.ehu.es/p234-content/eu/contenidos/centro/planigualdad_dondeestamos/eu_ubicacio/dondeestamos.html (azken kontsulta 2010eko martxoaren 30ean egin zen).
9. Nahiz eta hori izango den UPV/EHU osorako I. Plana, nabarmendu behar da 2004an UPV/EHUko Lan Harremanen Eskolako Aukera Berdintasunen I. Plana prestatu zela.
10. Euskal Unibertsitate Sistemaren otsailaren 25eko 3/2004 Legearen 6.1.g) art.
11. Euskal Unibertsitate Sistemaren otsailaren 25eko 3/2004 Legearen 7.m) art.
12. Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako otsailaren 18ko 4/2005 Euskal Legearen 33.2 art.
13. Halaxe ulertu zuen Joan W. Scott-ek: «Gender: A Useful Category of Historical Analysis», *American Historical Review* 91, 1986, 1053-1075, bereziki 1069, bertan zehatz-mehatz aipatzen baita generoa dela boterea antolatzekeo eremua eta bitartekoa. Testu horiek, eta beste batzuk, James Emelang eta Mary Nash-ek (arg.) bildu zituzten: *Historia y género*, Alfonso el Magnánimo, Valentzia, 1990, 23-56.
14. Horren erabileraren adibide bat Lina Gálvez Muñoz-en lanean ikus daiteke: «Logros y retos del análisis de género en la historia económica de la empresa», *ICE Historia empresarial* 812, 2004, 77-89, www.revistasice.com/cmsrevistasICE/pdfs/ICE_812_77-89__037F94EA03D8100877FDEF9A84A17240.pdf (azken kontsulta 2010eko apirilaren 8an egin zen).

15. Generoa analisirako tresna gisa erabiltzearen inguruko hausnarketa interesgarria eskaintzen du Cristina Molina Petit-ek: «Contra el género y con el género: crítica, deconstrucción, proliferación y resistencias al sujeto excéntrico», in Alicia H. Puleo (arg.), *El reto de la igualdad de género. Nuevas perspectivas en Ética y Filosofía Política*, Biblioteca Nueva, Madril, 2008, 259-272.
16. Interesgarria da zertan datzan jakiteko: «Guía para el uso no sexista de la lengua castellana y de imágenes en la UPV/EHU», www.berdintasuna.ehu.es/p234-content/eu/contenidos/informacion/ikasketak/eu_ikasketa/adjuntos/GUIA.pdf (azken kontsulta 2010eko apirilaren 8an egin zen).
17. Mintegia Teresa del Valle Murgak zuzendutako «Mujer vasca. Imagen y realidad» izeneko ikerlanetik (1975-1984) abiatuta eratu zen. Mintegiaz gain, beste batzuk ere izan ziren, baina informalagoak. Adibide gisa, Zuzenbide Fakultateko *Feminismoa eta Zuzenbidea* mintegia aipa daiteke.
18. Gainera, 2006/2007 ikasturtean, emakumei buruzko ikerketei, ikerketa feministei eta generokoei buruzko 60 ikerketa proiektu baino gehiago izan ziren —47 Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan eta 15 Giza Zientzietan—; 18 tesi defendatu ziren Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan eta 2 Giza Zientzietan; Giza Zientzietan 5 tesi UPV/EHUko langileen ardurapean izan ziren, baina beste unibertsitate batzuetan defendatu ziren; eta ikertzeko gaitasuna lortzeko 2 lan egin dira gai horien inguruan Gizarte Zientzia eta Zientzia Juridikoetan.